

Gebiedsontwikkeling Wijnaerden,
gemeente Leudal

Archeologisch bureauonderzoek

Diederik Bente

1-3-2017
Definitief
Rapportnummer 100

Arcure
06-24831553
d.bente@arcure.nl

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	3
1.1 Kader.....	3
1.2 Doel en methode.....	3
1.3 Administratieve gegevens.....	4
1.4 Begrenzing en huidige inrichting van het gebied.....	5
1.5 Varianten en alternatieven.....	5
1.6 Geplande bodemingrepen.....	5
2 Resultaten.....	8
2.1 Landschaps- en bewoningsgeschiedenis.....	8
2.2 Archeologie.....	11
2.3 Bodemverstoringen.....	18
3 Gespecificeerde archeologische verwachting.....	20
4 Beleidskader.....	21
5 Conclusie en advies.....	22
5.1 Conclusie.....	22
5.2 Archeologische gevolgen van de verschillende Alternatieven.....	22
5.3 Advies.....	23
6 Geraadpleegde bronnen.....	24

1 Inleiding

1.1 Kader

Onder andere vanwege nieuwe eisen en beleidsambities ten aanzien van hoogwaterbescherming (meer 'ruimte voor de rivier'), is het initiatief ontstaan om ten zuiden en ten westen van de bestaande winlocatie Hanssum een groter gebied te ontwikkelen. Naast delfstofwinning is onder meer voorzien in natuurontwikkeling, hoogwaterbescherming, recreatief gebruik en sanering van intensieve veehouderij. Initiatiefnemer van het project is Zand- en grindbedrijf Kuypers BV.

Inmiddels al een MER-studie uitgevoerd. Omdat hieruit nog niet voldoende duidelijk werd wat de gevolgen van de plannen voor eventueel aanwezige archeologische waarden zijn, is dit bureauonderzoek uitgevoerd, inclusief een vergelijking tussen de verschillende alternatieven.

1.2 Doel en methode

Doel van het archeologisch bureauonderzoek is het opstellen van een specifieke archeologische verwachting aan de hand van bestaande bodemkundige, archeologische en bouwkundige informatie. Archeologische resten zijn niet willekeurig verspreid over het landschap, maar sterk gerelateerd aan bepaalde landschapsvormen en bodemkenmerken. Door gegevens over bekende vindplaatsen om het plangebied te combineren met de gereconstrueerde landschapsgeschiedenis, kan bepaald worden of er archeologische waarden in het plangebied aanwezig kunnen zijn en wat de aard, datering en diepteligging daarvan is. Hierbij wordt ook nagegaan of eerdere bodemingrepen de gaafheid en conservering van mogelijke archeologische resten beïnvloed kunnen hebben. Tot slot wordt de archeologische verwachting geconfronteerd met de geplande bodemingrepen, zodat inzichtelijk wordt of daadwerkelijk archeologische waarden aangetast zullen worden door de nieuwe plannen.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.0 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek (Centraal College van Deskundigen Archeologie, 2016).

1.3 Administratieve gegevens

Projectnaam	Gebiedsontwikkeling Wijnaerden
Provincie	Limburg
Gemeente	Leudal
Plaats	Neer
Toponiem	Wijnaerden
Kaartblad	58D
Oppervlakte	42,8 hectare
RD-coördinaten	ZW: 197.110/361.170 NO: 200.610/366.140
Archis-onderzoeksnummer	4035382100
AMK-terrein	nvt
Waarnemingnummer(s)	nvt
Type onderzoek	Bureauonderzoek
Versie rapportage	2.1 Definitief
Datum rapportage	1 maart 2017
Opdrachtgever	Zand- en grindbedrijf Kuypers BV dhr. Ing. S. Westheim
Uitvoerder	Arcure drs. D.A. Bente Gasthuisstraat 12 6981 CS Doesburg 06-24831553
Auteur/ Senior archeoloog	drs. D.A. Bente d.bente@arcure.nl
Bevoegde overheid	Gemeente Leudal (bestemmingsplan; Wijnaerden), Gemeente Peel en Maas (bestemmingsplan; Wijnaerden), Provincie Limburg (ontgrondingen)
KNA-versie	4.0

1.4 Begrenzing en huidige inrichting van het gebied

Om de doelstellingen van het plan, onder meer hoogwaterpeilverlaging, mogelijk te maken dient ook een gebied buiten het feitelijke plangebied Wijnaerden, bij Meeuwissenhof, bij de afwegingen betrokken te worden (zie afb. 1).

Het plandeel Wijnaerden ligt tussen Neer en Buggenum, direct aan de Maas in het oosten en de Arixweg in het westen. Deels is dit gebied in gebruik als zand- en grindwinning, deels kent het een agrarische bestemming (akkers en weiland), met daarnaast enkele boerderijen aan het Zwaarveld en de Wienerte.

De Meeuwissenhof is in gebruik als verwerkingsplaats voor gewonnen zand en grind; de voormalige boerderij dient als kantoor voor Zand- en grindbedrijf Kuypers BV.

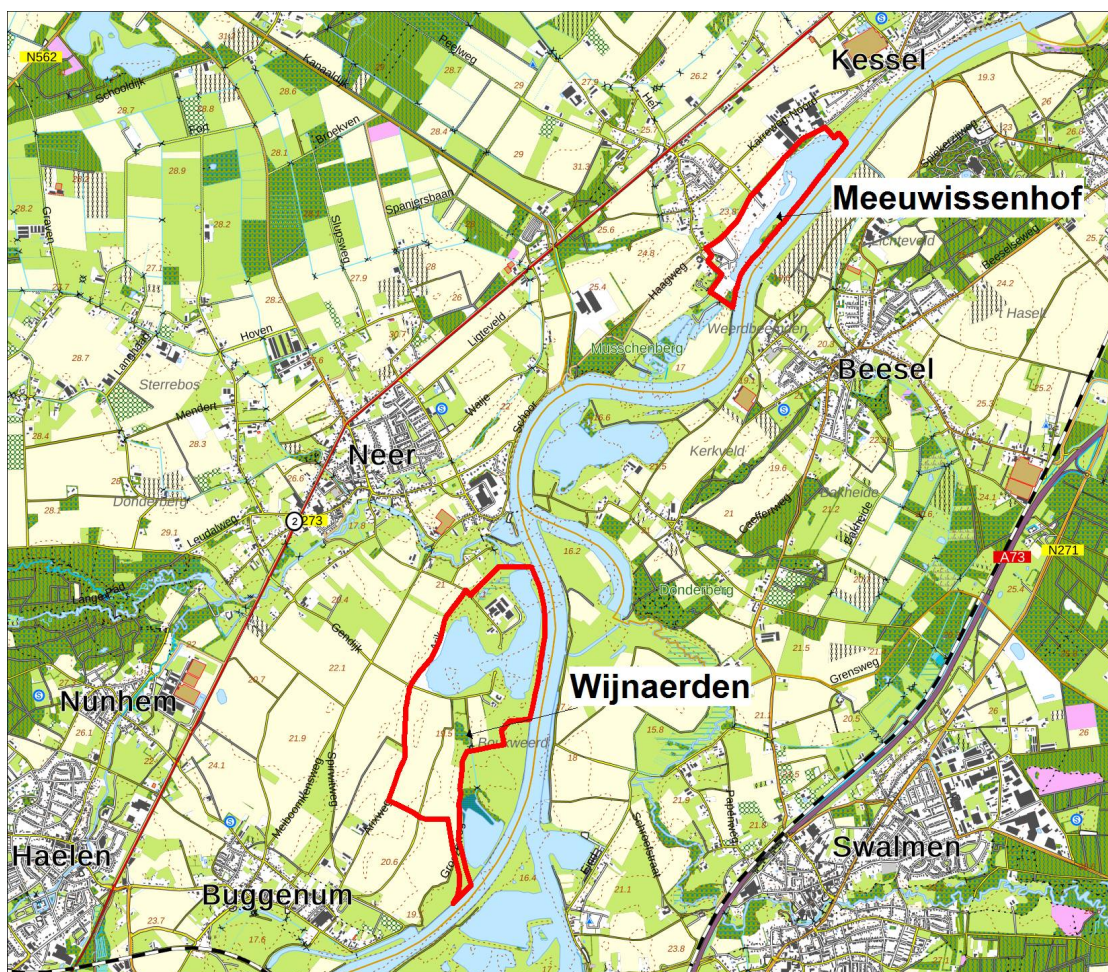
1.5 Varianten en alternatieven

Bij de afweging wat de gevolgen zijn van de verschillende plannen, worden de volgende varianten en alternatieven afgewogen:

- 0-alternatief: autonome ontwikkeling en voortgezet gebruik volgens huidige bestemmingen.
- alternatieven 1, 2 en 3: deze drie alternatieven, hoewel verschillend in de uiteindelijke gebiedsinrichting en -gebruik, omvatten hetzelfde ruimtebeslag voor wat betreft de vorm en omvang van de hoogwatergeul/vergraving. Daarom wordt er in de navolgende inhoudelijke beschrijving en analyse van mogelijk aanwezige archeologische waarden, geen verder onderscheid tussen deze drie gemaakt.
- Voorkeursalternatief: dit is hetzelfde gebied als de varianten 1, 2 en 3, met daarnaast een uitbreiding in het zuidwesten van het gebied Wijnaerden (zie afb. 2).
- een extra variant waarbij ook bedrijventerrein Meeuwissenhof wordt herontwikkeld.

1.6 Geplande bodemingrepen

In het zuidwestelijk deel van het plangebied, waar de tweede hoogwatergeul wordt aangelegd, zijn de meeste bodemingrepen voorzien. De bodem zal hier tot -11,60 m NAP worden vergraven. De boerderijen aan het Zwaarveld en Wienerte (op afb. 1 direct ten noorden en zuiden van de waterplassen in Wijnaerden) zullen hun landbouwfunctie verliezen. Hoe deze erven daarna ingericht zullen worden, is nog niet precies bekend. Mogelijk kan dit wel gepaard gaan met grondroerende activiteiten. In Meeuwissenhof zijn voor het nog niet vergraven deel, het erf op en om de Meeuwissenhof, geen bodemingrepen gepland. De nieuwe plannen hebben hier vooral betrekking op al eerder vergraven gebied.

**Afbeelding 1: Ligging plangebieden Wijnaerden en Meeuwissenhof (rood omkaderd).
Ondergrond: TOP10NL.**

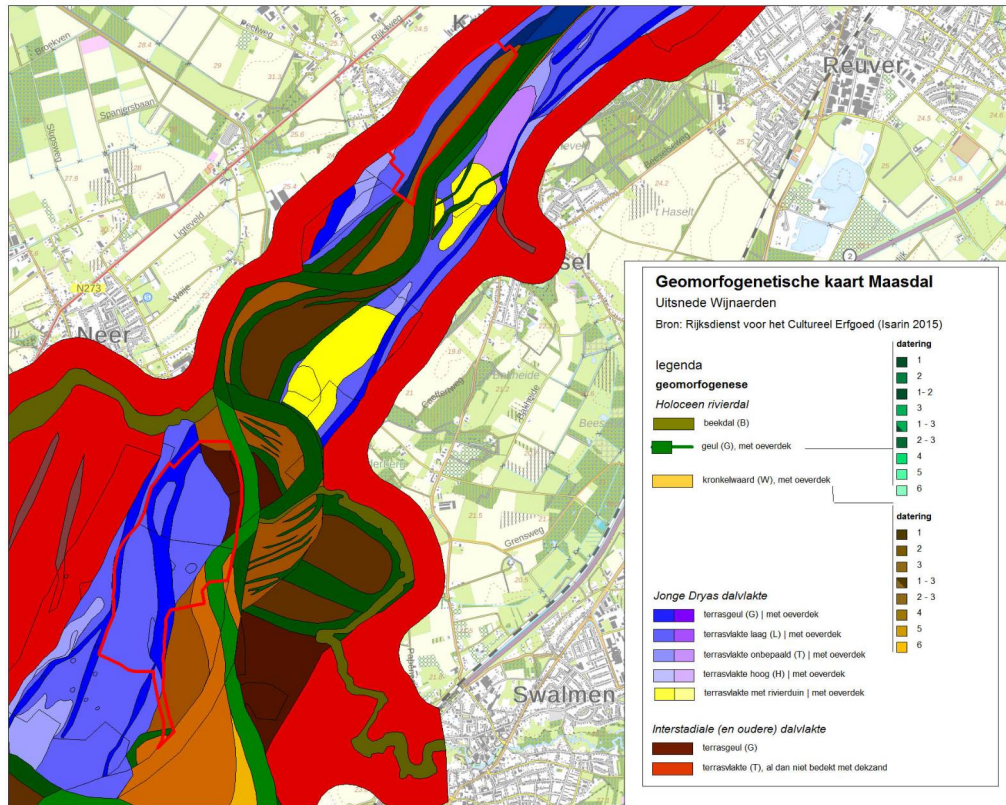

Afbeelding 2: Ligging Wijnaerden met rood gearceerd de uitbreiding conform Voorkeursalternatief.

2 Resultaten

2.1 Landschaps- en bewoningsgeschiedenis

Afbeelding 3: Geomorfogenetische kaart van het Maasdal. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Isarin e.a. 2014).

Vroegere nederzettingen liggen niet willekeurig verspreid, maar zijn sterk gerelateerd aan het ontstaan en verschijningsvorm van het natuurlijke landschap. Wijnaerden en Meeuwissenhof liggen in het dal van de Maas en deze rivier heeft dan ook de genese van het gebied bepaald, door het afzetten van sediment, of juist door erosie.

De kennis over het ontstaan van het landschap in het Maasdal en van haar bewoningsgeschiedenis is recentelijk zeer vergroot met het beschikbaar komen van de Geomorfogenetische Kaart van het Maasdal (verder: GKM)(Isarin e.a. 2015). Op basis van bestaande bronnen zoals het Actueel Hoogtebestand Nederland, bodem- en geomorfologische kaarten, en historische topografische kaarten, alsmede vindplaatsgegevens in het centrale registratiesysteem ARCHIS is door een team fysisch-geografen en archeologen onder regie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een gedetailleerde landschapsreconstructie gemaakt. Daarbij is ook gebruik gemaakt van de (geo)-archeologische onderzoeken die in het kader van de Maaswerken en de Beleidsontwikkeling Archeologie Maasvallei zijn uitgevoerd.

Voor de onderstaande landschapsgeschiedenis van Wijnaerden is gebruik gemaakt van deze GKM, alsmede van de geo-archeologische synthese in Zuidhoff & Huizer 2015. Hierbij is wel voor ogen te houden dat deze kaart deels gebaseerd is op kaartmateriaal uit de vorige eeuw of nog ouder (bv. Tranchotkaarten). Zoals hierna zal blijken, wanneer we ingaan op inmiddels uitgevoerde ontgroningen, zal blijken dat de GKM niet meer de huidige situatie weergeeft voor Wijnaerden en Meeuwisshof. Ook het eerder uitgevoerde bureauonderzoek, inclusief verkennend veldonderzoek, in delen van het plangebied (Gazenbeek 2013), dat in het MER voor de integrale gebiedsontwikkeling Wijnaerden wordt genoemd, is om die reden niet langer bruikbaar en kan worden vervangen door voorliggende rapportage.

Grote invloed op de vorming van het Maasdal had het klimaat: tijdens koude perioden had de Maas een vlechtend karakter, met een brede riviervlakte waarin meerdere geulen naast en door elkaar stroomden. In warme perioden meanderde de rivier in in één geul, die zich diep insneed.

Door de insnijding van de meanderende rivier in de relatief vlakke riviervlakte ontstonden terrassen, die elkaar chronologisch opvolgden: na een koude periode met een riviervlakte, sneed zich een meanderende rivier in. In deze laagte vormde zich, wanneer het klimaat weer kouder was geworden, weer een nieuw riviervlakte. In dit deel van het Maasdal zijn er drie chronologisch opeenvolgende rivierterrassen te onderscheiden, uit drie verschillende perioden: Bølling/Allerød-interstadiaal (ca. 12.000 v. Chr.), dit was een meanderend systeem, gevolgd door een vlechtend systeem uit het Jonge Dryas (ca. 10.000 v. Chr.), waarin zich in het Holoceen een meanderend systeem vormde (Zuidhoff & Huizer 2015). Op afb. 3 zijn deze terrassen en andere lithogenetische eenheden weergegeven.

Het gebied Wijnaerden en de westelijke helft van gebied Meeuwisshof liggen op het Jonge Dryas-terras (blauw en paarstinten in afb. 3), doorsneden door later opgevulde brede en ondiepe geulen. Tussen de geulen lagen hooggelegen zand- en grindbanken die bij hoogwater vaak overstroomd raakten. Gedurende een groot deel van het jaar was de watertoevoer laag en lag de bedding droog. Het gebied had echter in de periode van veel sneeuwsmeltwater hoge afvoeren waardoor het gebied niet geschikt was voor permanent menselijk gebruik. Bewoning was wel mogelijk op de hoger gelegen terrassen uit het Allerød en Bølling (rood in afb. 3). Gedurende het latere gedeelte van de Jonge Dryas wordt het klimaat warmer en droger en neemt de rivieractiviteit af. Door het drogere klimaat treden er ook zandverstuivingen op, waardoor zich duintjes op de rivierafzettingen vormen. De duintjes lagen hoger dan de rivierbedding, waardoor ze aantrekkelijk waren voor bewoning.

Aan het begin van het Holoceen (ca. 9.700 v. Chr.) vormde de Maas zich door het warmer worden van het klimaat en toename van de neerslag om tot één de actieve watervoerende geul. Door het meanderen en door het afzetten van bedding en oeverwalafzettingen vormden zich kronkelwaardruggen. Dit is met name het geval in het oostelijk deel van Meeuwisshof.

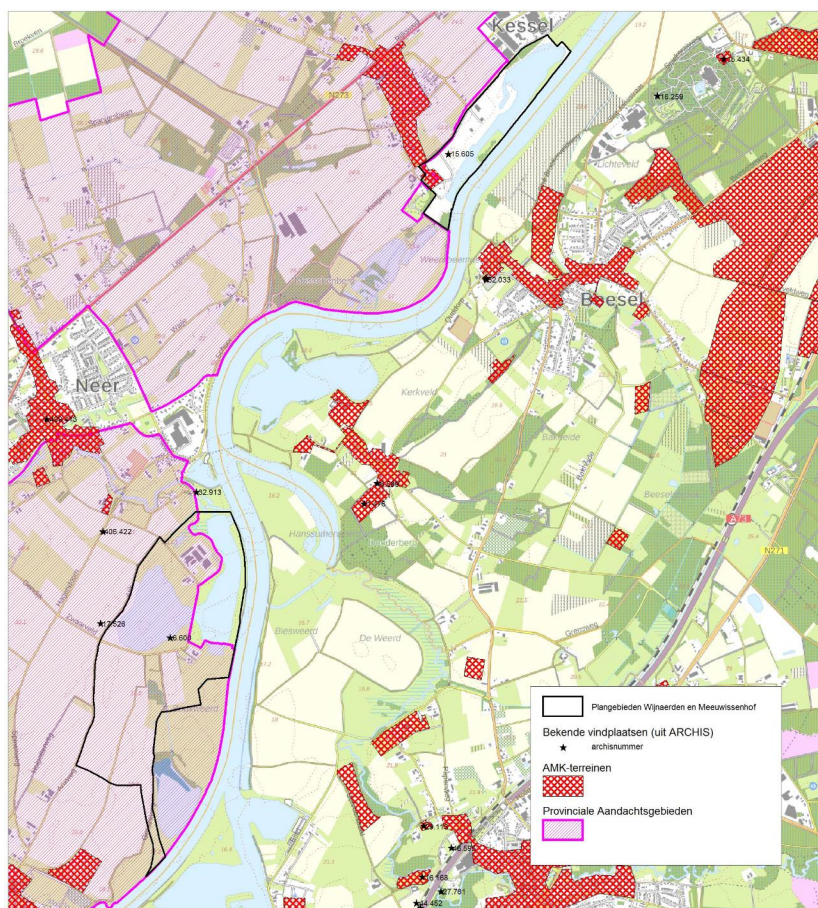
Dergelijke ruggen waren zeer aantrekkelijk voor bewoning in het Mesolithicum en Neolithicum. Daarna raakten ze door de stijging van het rivierpeil overstroomd.

Vanaf de Romeinse tijd nam door de ontbossing de hoeveelheid sediment toe dat de Maas meevoerde. Hierdoor ontstonden opnieuw kronkelwaardruggen en raakten de vroeg holocene kronkelwaardruggen en het Jonge Dryas terras bedekt met oeverafzettingen. Na de Romeinse tijd werd het gebied door overstromingen onaantrekkelijk voor bewoning.

2.2 Archeologie

2.2.1 Bekende archeologische waarden

In en om de beide deelplangebieden zijn veel vondstmeldingen gedaan. Deze vormen echter geen harde indicator voor de aanwezigheid van vindplaatsen. Veelal gaat het om vondsten die met de potstalmest zijn opgebracht of met water zijn meegevoerd. Daarnaast is de nauwkeurigheid van de vermeldingen vaak een probleem: soms is deze niet nauwkeuriger dan één kilometer. Wanneer deze "ruis" opgeschoond wordt, blijven twee vondstmeldingen over als zijnde serieuzer van aard (zie afb. 4). In Wijnaerden betreft het de vondst van houtskool (meldingnr. 6.600), wat een aanwijzing kan zijn dat ter plaatse houtskoolmeilers gestookt werden of ijzer geproduceerd. In Meeuwissenhof betreft het Romeinse baksteenfragmenten, die kunnen wijzen op de aanwezigheid van een Romeins gebouw in de buurt (melding 15.605).

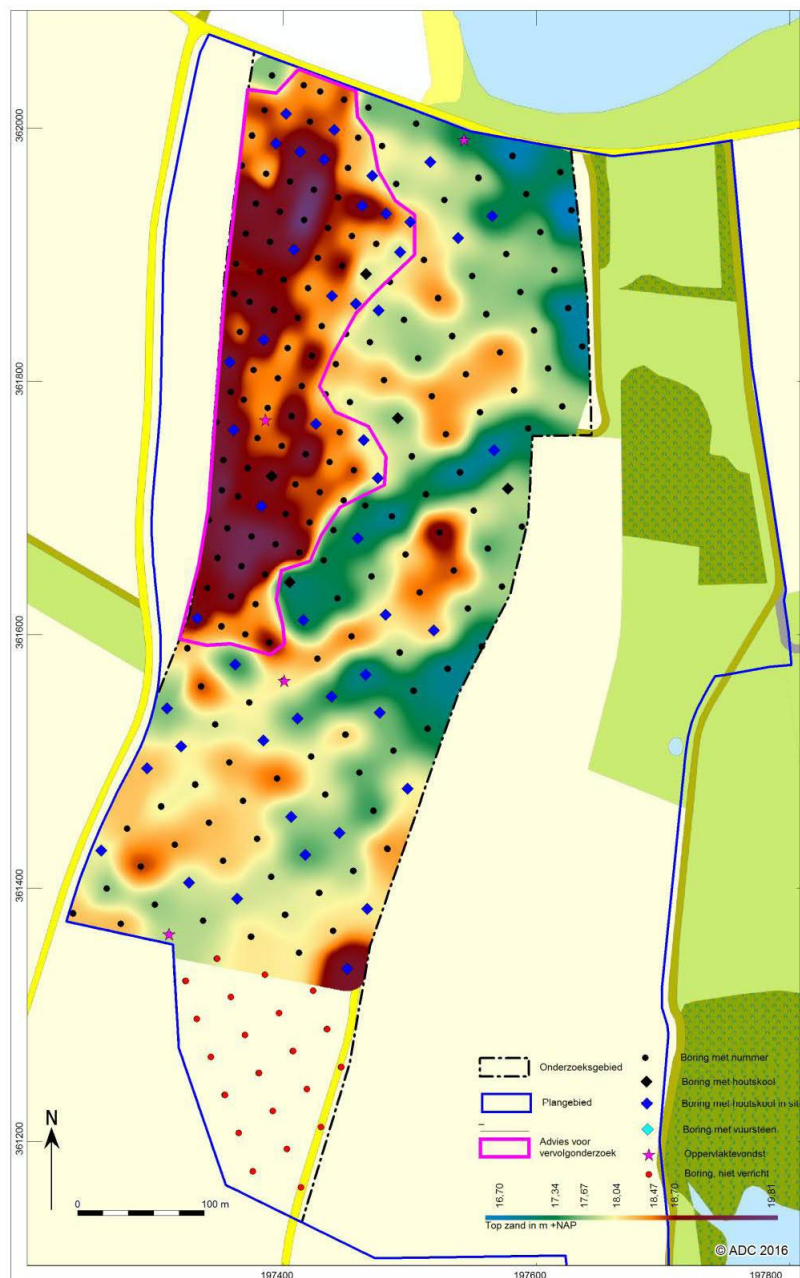
Afbeelding 4: Bekende archeologische waarden in en om Wijnaerden en Meeuwissenhof.

Wettelijke beschermde monumenten zijn niet aanwezig in de plangebieden. Wel is de oude kern van Kessel-Eik, en daarmee ook de oude boerderij in het plangebied, gekarteerd als terrein van archeologische waarde. Daarbij is de begrenzing gehanteerd van de dorpsbebouwing op de oudste topografische kaart uit het midden van de 19e eeuw. Aanname hierbij is dat een dergelijke nederzetting oudere wortels heeft en dat er daarmee dus ook

archeologisch behoudenswaardige resten te verwachten zijn.

Op afb. 4 zijn de Provinciale Aandachtsgebieden weergegeven, die de Provincie Limburg t.b.v. van haar archeologiebeleid in 2014 in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg heeft vastgelegd. Wijnaerden valt binnen een dergelijk aandachtsgebied; Meeuwissenhof ligt er net buiten. Hieronder, wanneer het provinciale beleidskader besproken wordt, zal hier op worden ingegaan.

Ten behoeve van de afrondingsvergunning die sinds 2015 wordt aangelegd ten zuiden van de eerste hoogwatergeul (nabij de twee woningen op Wienerte) zijn de afgelopen jaren een aantal archeologische onderzoek uitgevoerd. Het betreft het donkergroene gebied (1969) op afbeelding 10. Kenmerkend voor dit gebied was de steilrand, een overgang tussen het hoger gelegen Jonge Dryas-terras naar het lagere holocene stroomgebied van de Maas (Zuidhoff 2015). Op het Dryasterras bleken hier lokaal stuifduinen voor te komen. Juist daar werd bij een proefsleuvenonderzoek een afvalkuil met verbrand klein vuursteenmateriaal (microlithen) gevonden uit de tijd van de neolithische Michelsbergcultuur, een van de oudste landbouwsamenlevingen in Nederland (Bouma 2016). Daarnaast werden een aantal crematiegraven aangetroffen, die echter sterk geërodeerd waren. De datering kon niet scherper gesteld worden dan Late Bronstijd-IJzertijd. Een nadere opgraving leverde geen verdere gegevens op, anders dan een stelling van het Nederlandse leger uit het begin van de Tweede Wereldoorlog (Hos 2016).

Afbeelding 5: Resultaten van de Kartering-Plus in Wijnaerden. Paars omlijnd de daarbij aangetroffen vindplaats. Bron: ADC ArcheoProjecten (Zuidhoff & van Rooij 2016).

Ook is op basis van een door de provincie goedgekeurd programma van eisen (Bente 2015) in 2016 een karterend booronderzoek uitgevoerd in een groot deel van het zuidwesten van Wijnaerden, een zogenaamde Kartering-Plus (Zuidhoff & van Rooij 2016). Ook hier blijken duinen op het Dryasterras te liggen en werden aanwijzingen voor een vindplaats gekarteerd (zie afb. 5). Nader waarderend onderzoek hiervan staat nog uit. In het overige onderzochte deel zijn geen vindplaatsen gevonden.

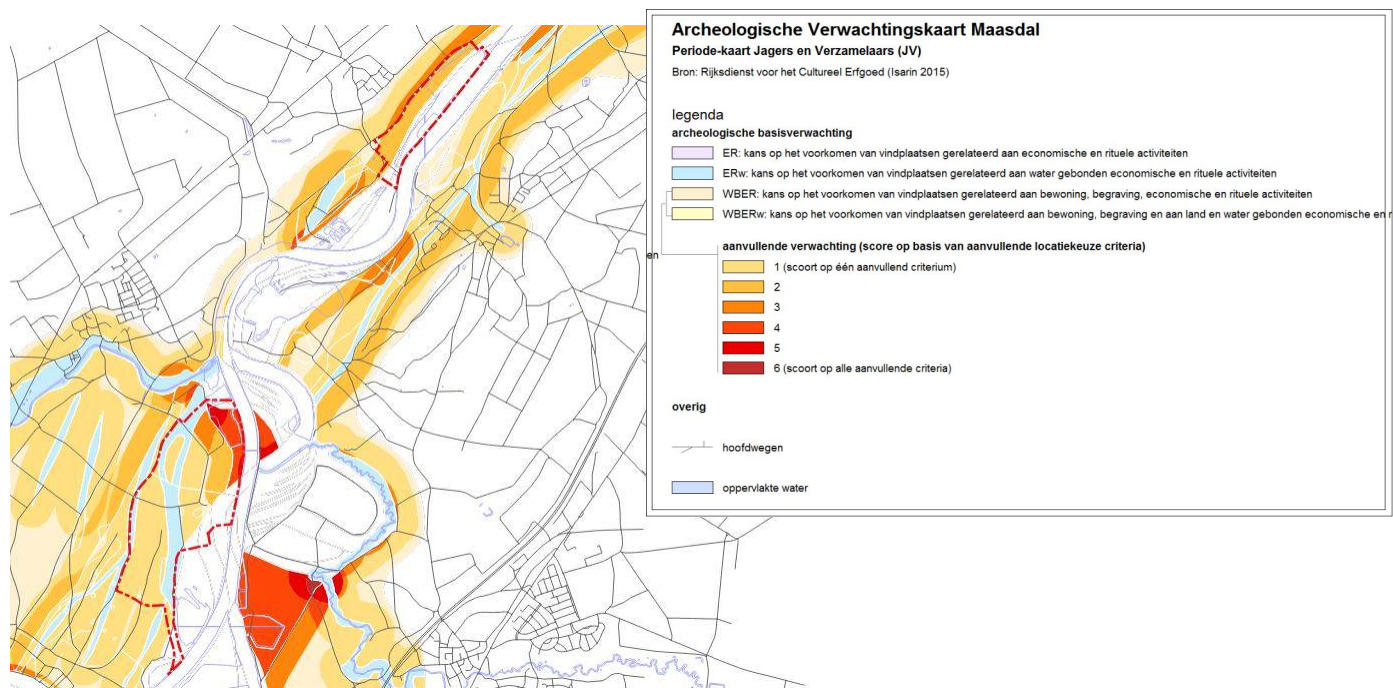

2.2.2 Archeologische verwachting

Op basis van de Geomorfogenetische Kaart van het Maasdal (zie afbeelding 3) is een verwachtingskaart voor het Maasdal opgesteld, waarbij voor de verschillende landschappelijke zones bepaald is of en wat voor menselijke activiteiten er kunnen zijn uitgevoerd (Isarin e.a. 2015). Er zijn vier archeologische hoofdperioden onderscheiden, te weten:

- Jagers, verzamelaars en eerste boeren: paleolithicum (ca. 10.000 v. Chr. tot en met midden-neolithicum (3400 voor Chr.).
- Vroege Landbouwsamenlevingen: midden-neolithicum (3400 v. Chr.) tot en met midden-bronstijd (1500 voor Chr.).
- Late Landbouwsamenlevingen: midden-bronstijd (1500 voor Chr.) tot en met vroege middeleeuwen (900 na Chr.).
- Staatssamenlevingen: vroege middeleeuwen (900 na Chr.) tot en met nieuwe tijd (1950).

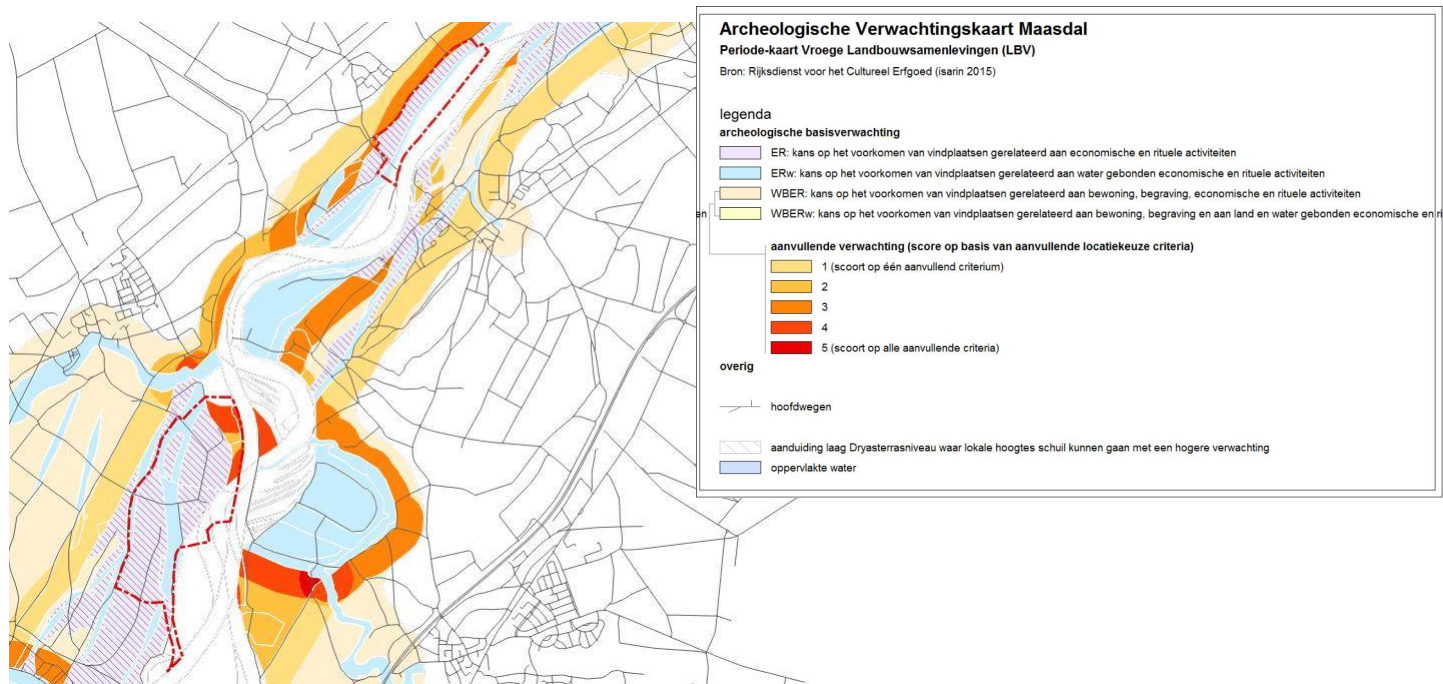
Om de archeologische verwachting voor de Wijnaerden en Meeuwissenhof te bepalen, is gebruik gemaakt van deze vier kaarten.

Afbeelding 6: Verwachtingskaart, periode Jagers-Verzamelaars

Voor het tijdperk van de Jagers, Verzamelaars en Vroege boeren geldt in Wijnaerden met name in het noordwesten, ter plaatse van een Allerod-terras, een hoge verwachting (afb. 6). Het Dryasterras in het midden en zuiden van het gebied kent een lage verwachting: het gebied was te nat om aantrekkelijk te zijn voor bewoning. Alleen daar waar duintjes op dit terras liggen, kunnen wel bewoningsresten liggen. In de later opgevulde geulen uit die tijd kunnen mogelijk wel zeer geïsoleerde resten van rituele deponeringen of van visserij (kano's, visfinken

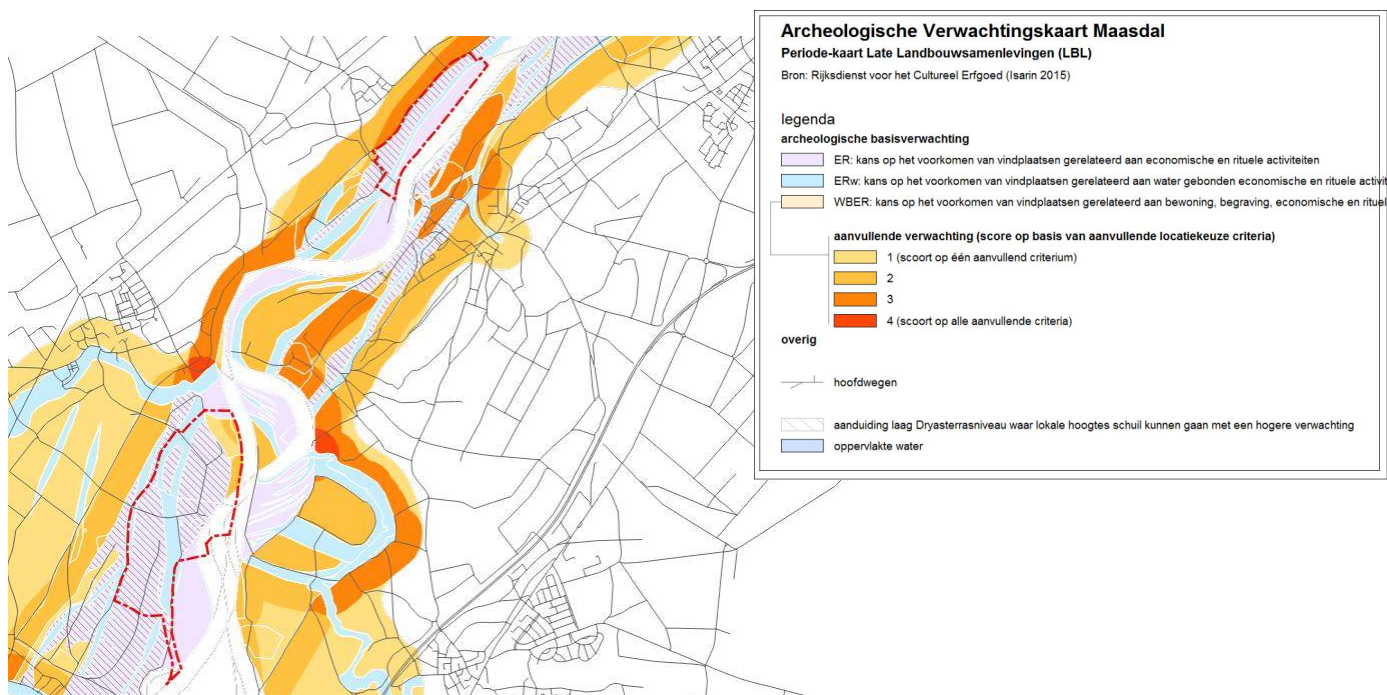
e.d.) voorkomen. In Meeuwissenhof heeft de westelijke helft een middelhoge verwachting op het voorkomen van kampementen van Jagers en Verzamelaars of vroege landbouwnederzettingen. Voor deze en de volgende perioden geldt, dat eventuele nederzettingsresten tot een diepte van 1 tot 1,5 m -Mv aangetroffen kunnen worden.

Afbeelding 7: Verwachtingskaart, periode Vroege Landbouwsamenlevingen.

In de periode van de Vroege Landbouwsamenlevingen was ook weer het noordwesten van Wijnaerden een aantrekkelijke vestigingsplaats (afb. 7). Het Dryasterras, zowel in Wijnaerden, als in Meeuwissenhof was niet aantrekkelijk, want te nat en dynamisch, behalve wanneer er plaatselijk duintjes en andere hoogtes voorkomen. Die staken boven gemiddelde hoogwater uit en bleven daarmee doorgaans droog. De ligging van deze lokale hoogtes is niet gedetailleerd bekend, behalve wanneer er kleinschalig booronderzoek wordt uitgevoerd, zoals recent in Wijnaerden (Zuijdhooff & van Rooij 2016). Voor het overige geldt weer een niet-specifieke verwachting in geulen van resten uit een natte context.

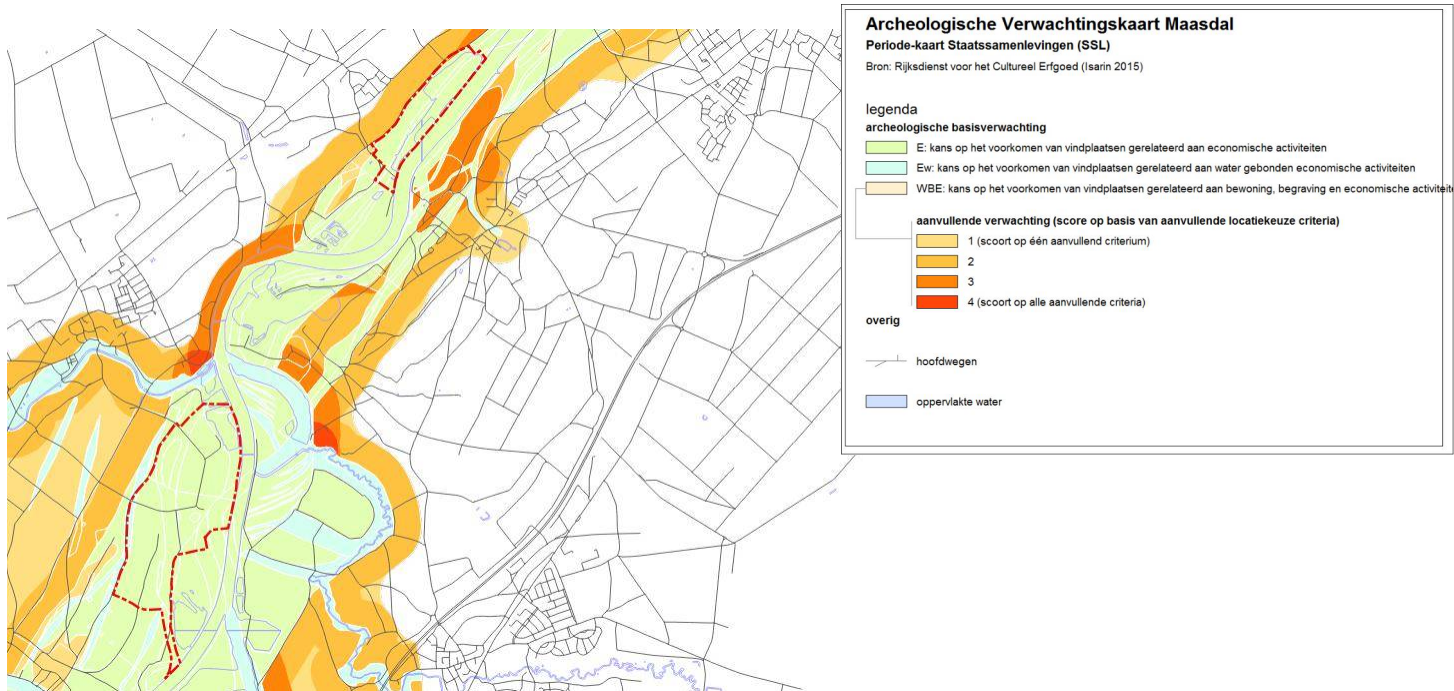
De verwachtingskaart (afb. 8) voor de Late Landbouwsamenlevingen levert vrijwel hetzelfde beeld op als voor de vroegere periode, behalve dat het noordwesten van Wijnaerden wat minder aantrekkelijk werd.

Afbeelding 8: Verwachtingskaart, periode Late Landbouwsamenlevingen.

Vanaf de Vroege Middeleeuwen waren de beide onderzoeksgebieden te nat voor bewoning (afb. 9). Ze lagen in het stroomdal van de Maas dat periodiek overstroomde. Het gebied zal met name gebruikt zijn als landbouwgrond, mogelijk ook voor bijvoorbeeld houtskool- of ijzerproductie.

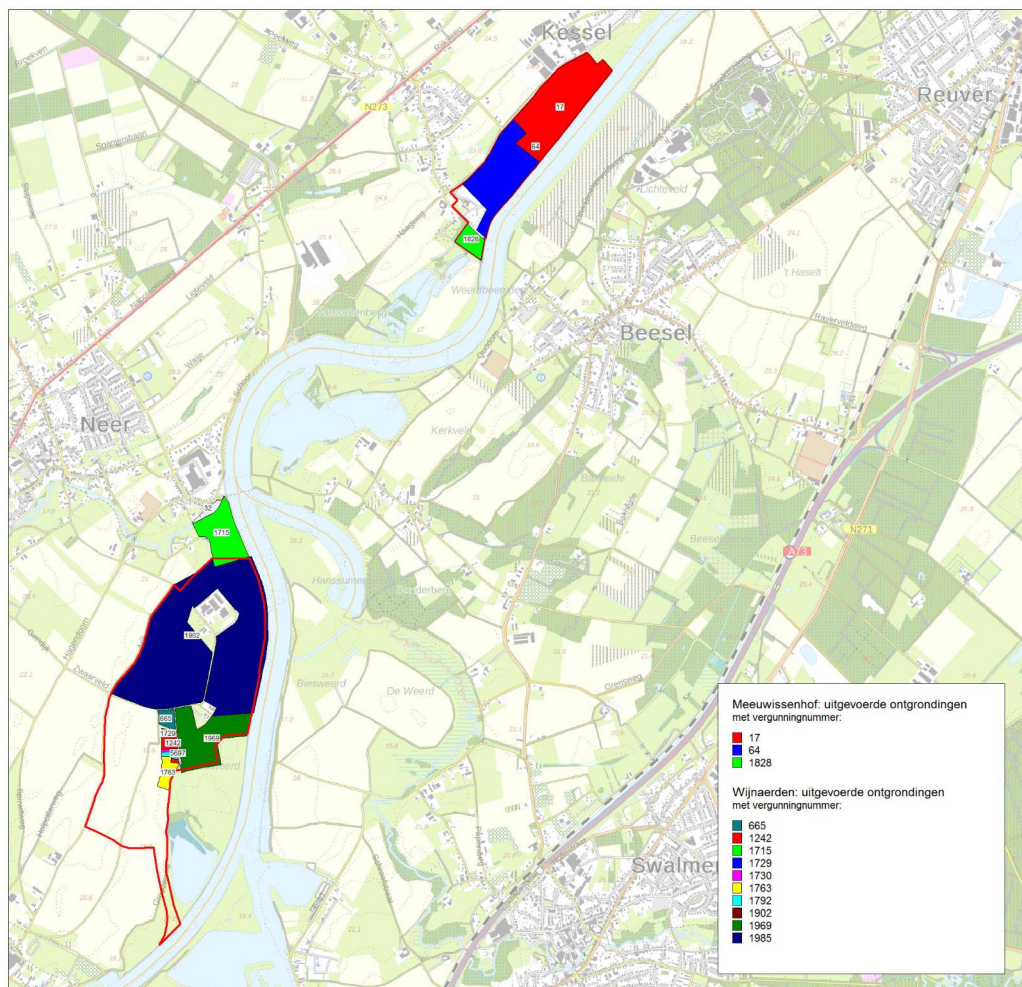

Afbeelding 9: Verwachtingskaart, periode Staatssamenlevingen

Vanaf de Vroege Middeleeuwen waren de beide onderzoeksgebieden te nat voor bewoning (afb. 9). Ze lagen in het stroomdal van de Maas dat periodiek overstroomde. Het gebied zal met name gebruikt zijn als landbouwgrond, mogelijk ook voor bijvoorbeeld houtskool- of ijzerproductie. Ergens in de Nieuwe tijd zijn de boerderijen in beide plangebieden gesticht, in Wijnaarden de boerderijen aan het Zwaarveld en de Wienerte, in Meeuwissenhof de gelijknamige boerderij. Waarschijnlijk is dit pas gebeurd toen de loop en het waterdebiet van de Maas enigszins gereguleerd was.

2.3 Bodemverstoringen

Zoals eerder gemeld zijn de Geomorfogenetische Kaart en de daarvan afgeleide Archeologische verwachtingskaart gebaseerd op historisch kaartmateriaal uit de 19e en 20e eeuw. Een groot deel van het plangebied is nadien echter vergraven en ontgrond, blijktens de vergunningenadministratie van de Provincie Limburg (zie afb. 10). Deze ontgroningen zijn zo diep uitgevoerd dat er in die plandelen geen archeologische resten meer te verwachten zijn.

Afbeelding 10: Eerder uitgevoerde ontgroningen in Wijnaerden en Meeuwissenhof. Bron: Geoloket Provincie Limburg.

Afbeelding 11: De onvergraven gebiedsdelen op de Geomorfogenetische Kaart Maasdal. Boven Meeuwissenhof, onder Wijnaerden.

3 Gespecificeerde archeologische verwachting

Uit de hierboven behandelde gegevens en kaarten, is de volgende specifieke archeologische verwachting te koppelen aan de gebiedsdelen die in het verleden nog niet vergraven zijn (zie afb. 11).

De nog gave terreindelen liggen op het Jonge Dryasterras. Hiervoor geldt een lage archeologische verwachting, tenzij er plaatselijk hoogtes zoals duintjes aanwezig zijn. Dan kunnen er steentijdkampementen aanwezig zijn en nederzettingen of grafvelden van Vroege en Late Landbouwsamenlevingen. Voor de toenmalige natte zones, zoals de geulen, kunnen, met name in de buurt van eventuele nederzettingen, resten van economische activiteiten bewaard zijn gebleven. Dergelijke resten zijn echter niet te prospecteren, want de trefkans is uitermate laag. Daarom wordt tegenwoordig vaak bij archeologisch onderzoek als uitgangspunt gehanteerd, dat alleen wanneer er een nederzetting aangetroffen wordt, er tot ca. 20 meter in een aangrenzende laagte of natte context gezocht wordt naar samenhangende afvalresten of andere offsite-resten (Zuidhoff & van Rooij 2016).

Voor de voormalige boerderij Meeuwissenhof geldt tenslotte dat hier in en om het erf resten van voorgangers uit de Middeleeuwen of de Nieuwe Tijd bewaard kunnen zijn gebleven.

4 Beleidskader

Vanuit het overheidsbeleid met betrekking tot de omgang met archeologische waarden is het volgende van belang.

Rijk

Heeft de bevoegdheid om archeologische vindplaatsen tot wettelijk beschermd monument aan te wijzen. Sinds een aantal jaar is zij hier feitelijk mee gestopt, maar dit instrument kan nog ingezet worden als drukmiddel om archeologische belangen veilig te stellen. Daarnaast is bij haar eigen plannen Rijkswaterstaat het bevoegd gezag, met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed als haar adviseur.

Provincie

Via het Provinciaal Omgevingsplan Limburg stelt zij kaders waar lagere overheden bij de ruimtelijke ordening rekening mee moeten houden. Door het aanwijzen van Provinciale archeologische aandachtsgebieden stuurt zij de omgang met archeologische waarden in de gewenste richting. Wijnaerden ligt in een dergelijk aandachtsgebied. Daarnaast is zij voor ontgroningen bevoegd gezag. Concreet betekent dit dat de Provincie het gemeentelijk archeologische beleid ter plaatse volgt, mits dit gebaseerd is op recent en deugdelijke kaartmateriaal. Omdat de verwachtings- en beleidskaarten van de gemeenten Leudal (voor Wijnaerden) en Peel en Maas (Meeuwissenhof) beide uit 2011 dateren en dus van voor het beschikbaar komen van de gedetailleerde Geomorfogenetische en Verwachtingskaart Maasdal, zal zij van de beide gemeenten verwachten dat deze de nieuwe kaarten gebruiken bij invulling van hun beleid.

Gemeenten

Gemeenten zijn voor bestemmingsplannen het bevoegd gezag. Via de Wet op de Archeologische Monumentenzorg is vastgelegd dat zij bij het vaststellen van ruimtelijke plannen rekening moeten houden met archeologische waarden. Daarbij hebben gemeente grote beleidsvrijheid in hun afwegingen.

Zowel de gemeente Leudal als Peel en Maas heeft hiertoe in 2011 archeologisch beleid vastgesteld, met een bijbehorende verwachtings- en beleidskaart. Hoewel in details afwijkend van deze nieuwe Maasdal-kaarten, geldt in ieder geval dat voor de onvergraven plandelen van Wijnaerden en Meeuwissenhof de verplichting bestaat om voorafgaand aan grondroerende werkzaamheden de eventueel aanwezige behoudenswaardige vindplaatsen in kaart te brengen en veilig te stellen door ofwel behoud in situ of door opgraving (ex situ). Onderhavig rapport voorziet in de eerste fase van dit onderzoek.

5 Conclusie en advies

5.1 Conclusie

In Wijnaerden en Meeuwisshof kunnen archeologische resten uit de periode van de Jagers en Verzamelaars, en van de Vroege en Late Landbouwsamenlevingen bewaard zijn gebleven. Dat geldt echter alleen voor de delen waar tot nu toe nog geen ontgroningen hebben plaatsgevonden. Wanneer dergelijke nederzettingen aanwezig blijken te zijn, geldt ook voor de aangrenzende opgevulde (rest)geulen de kans dat daar archeologische resten liggen, voor zover binnen 20 meter van de nederzetting. Daarnaast kunnen er op en om de boerderij Meeuwisshof mogelijk nog resten van Middeleeuwse voorgangers aanwezig zijn.

5.2 Archeologische gevolgen van de verschillende Alternatieven

Voor de nog niet ontgronde delen van Wijnaerden en Meeuwisshof geldt de verwachting dat de kans op het aanwezig zijn van archeologische waarden hoog is, met name daar waar duinen op het Jonge Dryasterras liggen. Deels zijn die ook al aangetoond in het vorig jaar uitgevoerde karterend booronderzoek. In het zuidoosten van Wijnaerden ligt een restgeul. Deze kent een lage archeologische verwachting. In een dergelijke natte context kunnen weliswaar rituele deposities en afvaldumps van nabijgelegen nederzettingen liggen, maar de kans daarop is zeer klein.

Daarmee is de vergelijking van de drie alternatieven vooral een vergelijking tussen het te vergraven gebiedsareaal. Daarbij moet nog het volgende opgemerkt worden: in de Alternatieven 1,2 en 3 is het de bedoeling om de restgeul in het zuidwesten te vergraven. Het Voorkeursalternatief wil dit beboste gebied juist sparen omwille van de natuurwaarden. Daarvoor in de plaats is de zuidwestelijke uitbreiding voorzien. Hoewel de netto te vergraven oppervlakte tussen Alternatieven 1,2 en 3 en VKA elkaar niet veel ontlopen, is de archeologische verwachtingswaarde voor de zuidwestelijke uitbreiding hoger (nederzettingen op duinen op het Dryasterras), dan die van de restgeul in het zuidoosten (natte context met zeer geïsoleerd mogelijke depots of afvaldumps). Daarmee valt het Voorkeursalternatief iets negatiever uit dan de gecombineerde Alternatieven 1, 2 en 3. In beide gevallen laten de mogelijk aanwezige archeologische waarden zich echter goed prospecteren en veilig stellen door behoud ex situ (opgraven).

In tabelvorm:

Nulalternatief	Alternatieven 1, 2 en 3	Voorkeursalternatief
0	-	--

5.3 Advies

Bij het verder voorbereiden van de ruimtelijke plannen (Bestemmingsplan en Ontgronding) adviseren wij:

1-voor het gebied waar verdere ontgrondingen zijn gepland (in het zuidoosten van Wijnaerden), het karterend onderzoek (kartering-Plus) vervolgen in de gebieden die nog niet toegankelijk waren, conform het Programma van Eisen wat hiervoor is opgesteld en goedgekeurd door de Provincie, als bevoegd gezag (Bente 2016);

2-op de daarbij reeds gevonden vindplaats waarderend proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Daartoe is inmiddels een PvE ter goedkeuring voorgelegd aan de Provincie.

3-voor die delen waar op dit moment nog geen onderzoek kan worden uitgevoerd of waar nog niet duidelijk is wat de precieze invulling gaat worden, m.n. de voormalige boerderijen in het gebied (Zwaarveld, Wienerte en Meeuwissenhof), planologisch en middels vergunningsvoorwaarden borgen dat bij eventuele bodemingrepen de eventueel aanwezige archeologische waarden middels onderzoek veilig gesteld worden. Dit kan door in het op te stellen bestemmingsplan de dubbelbestemming Waarde Archeologie op te nemen, met een bijbehorend vergunningenregime, dat beheerd wordt door B&W van de gemeenten Leudal resp. Peel en Maas. In het ontwerp-bestemmingsplan voor Wijnaerden is dit ook inmiddels opgenomen. Voor de geplande ontgronding in Wijnaerden kan in de door de Provincie Limburg te verlenen ontgrondingsvergunning als voorwaarde opgenomen worden, dat voorafgaand aan de start van bodemroerende activiteiten afdoende onderzoek wordt gedaan, te beoordelen door de Provincie.

6 Geraadpleegde bronnen

- ARCHIS. 2017. Archeologisch informatiesysteem *ARCHIS*, beheerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Geraadpleegd 19 Februari 2017. <http://archis.cultureelerfgoed.nl>.
- Bente, D.A. 2015. Programma van Eisen inventariserend archeologisch onderzoek Kartering 'Plus', plangebied Wijnaerden te Neer, gemeente Leudal. Arcure, Doesburg.
- Bouma, N. 2016. Afronding Hoogwatergeul Neer-Hanssum, gemeente Leudal. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven. ADC Rapport 4209. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.
- Centraal College van Deskundigen Archeologie, 2016. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA): Versie 4.0*. Gouda: SIKB.
- Gazenbeek, A.E. 2013. Archeologisch onderzoek Plangebied Hanssum, Neer. Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek verkennende fase, door middel van boringen en veldkartering plangebied Hanssum, Neer. Grontmij Archeologische Rapporten 1044. Grontmij, Eindhoven.
- Isarin, R., E. Rensink, R. Ellenkamp & E. Heunks 2015. Archeologische Verwachtingskaart Maasdal tussen Mook en Eijsden. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort. Op 20-2-2017 geraadpleegd via www.dans.knaw.nl.
- Hos, T.H.L. 2016. Archeologische opgraving Afronding hoogwatergeul Hanssum gemeente Leudal. Econsultancy Rapportnummer 2350.001. Econsultancy, Swalmen.
- Zuidhoff, F.S. 2015. Plangebied Hanssum te Neer, gemeente Leudal. Een Inventariserend archeologisch onderzoek Kartering PLUS. ADC Rapport 3856. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.
- Zuidhoff, F.S. & J. Huizer (red)., 2015. De noordelijke Maasvallei door de eeuwen heen: vijftienduizend jaar landschapsdynamiek tussen Roermond en Mook : inventariserend archeologisch onderzoek 'Verkenning Plus' Project Maasvallei voor vijftien plangebieden. ADC Monografie 19. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Zuidhoff, F.S. & J.A.G. van Rooij 2016. Plangebied Wijnaerden in Neer, gemeente Leudal. Een Inventariserend archeologisch onderzoek Kartering PLUS. ADC Rapport 4101. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.